

ТАЛАБАЛАРНИНГ ТАНКИДИЙ ФИКРЛАШНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Azizov Dostonbek Sabir o'g'li

“University of economics and pedagogy”NOTM, “Iqtisodiyot” kafedrasi dotsenti +998907743131

Kalit so'zlar: танкидий фикрлаш, таълим, талабалар, билим, таҳлил, баҳслар, муаммоларни ҳал қилиш, ўқитиш усуллари.

КИРИШ

Танкидий фикрлаш — бу инсоннинг фалсафий, ижтимоий ва шахсий қарорларни қабул қилишда чуқур ўйлаш, мантиқий тўғрилиқ ва объективликни сақлаш қобилиятидир. Бугунги кунда билим олиш жараёнида танкидий фикрлашни ривожлантириш талабалар учун муҳим ва зарур кўникма ҳисобланади. Ҳар бир ўқувчи жамиятдаги муаммоларга ечим топиш ва яхшиланишга интилиш учун танкидий фикрлашни ривожлантириши лозим.

Танкидий фикрлашнинг аҳамияти ва ривожланиши

Танкидий фикрлаш талабаларга шундай билим ва кўникмаларни олишда ёрдам беради, улар орқали ўқувчилар ўз фикрларини тўғри баён қилиш, мантиқий баҳслар олиб бориш, турли кўзқарашларни ва фикрларни таҳлил қилиш имконига эга бўлади. Бу билимлар нафақат ўқув жараёнида, балки келажакда касбий ва ижтимоий ҳаётда ҳам талабаларга ўз ўрнини топишга ёрдам беради.

Танкидий фикрлаш талабаларнинг ҳозирги замон талабларига жавоб бериши учун муҳимдир. Ушбу жараён нафақат маълумотларни ўзлаштиришга, балки уларни таҳлил қилишга, янги ғоялар ўйлашга ва турли контекстларда амалга оширишга йўналтирилган. Шундай қилиб, танкидий фикрлаш талабаларнинг шахсий ривожланишида катта аҳамият касб этади.

Танкидий фикрлашни ривожлантириш усуллари

1. Ўқиш ва таҳлил қилиш: Билимларни пухта ўзлаштириш ва уларни турли кўзқарашлар билан солиштириш талабаларнинг танкидий фикрлаш қобилиятини ривожлантиради. Муҳокама ва баҳслар орқали талабалар турли хулосаларга етишишни, янги фикрлар ишлаб чиқишни ўрганадилар.

2. Муҳокама ва баҳсларни олиб бориш: Танкидий фикрлашни ривожлантиришнинг муҳим усули баҳслар олиб боришдир. Муҳокама жараёнида

талабалар турли нуқтаи назарларни тушуниб етишади ва ҳар бир фикрни мантиқий равишда таҳлил қилишни ўрганадилар.

3. Масалаларни ҳал қилиш: Танкидий фикрлашни ривожлантириш учун талабаларни муаммоларни ҳал қилишга жалб қилиш керак. Шу орқали улар муаммоларни бир неча йўналишда таҳлил қилиш ва танқидий фикрларни шакллантиришни ўрганадилар.

4. Йўналишли ўқитиш: Танкидий фикрлашни ривожлантиришда ўқитувчиларнинг асосий роли шундаки, улар талабаларга турли фикрлаш усулларини кўрсатиб беришлари, уларга саволлар беришлари ва уларнинг баҳсларига катта эътибор беришлари лозим. Бу, ўз навбатида, талабаларни ойдинлаштириш ва танкидий фикрлашга йўналтиришга ёрдам беради.

Танкидий фикрлаш — бу маълумотларни таҳлил қилиш, баҳолаш ва хулосалар чиқариш жараёни. Ушбу қобилиятни ривожлантириш учун бир нечта усуллар мавжуд:

1. Савол бериш: Оқимдаги маълумотларга ўзингиз саволлар беринг. Нима, нега, қачон, ким ва қандай каби саволлар билан ўйланинг.

2. Фикрларни таҳлил қилиш: Маълумотларнинг манбалари, контексти ва моҳиятини таҳлил қилинг. Нима учун бу фикр билдирилган? Унинг асоси нимада?

3. Таққослаш: Турли қарашларни ва нуқтаи назарларни таққослаб кўринг. Бу сизга муаммога турлича қараш имконини беради.

4. Критик баҳолаш: Маълумотларнинг аниқлиги, ишончлилиги ва манбаларини текширинг. Фикрлар асосланган аргументацияни изланг.

5. Групада муҳокама: Бошқалар билан муҳокама қилиш танқидий фикрлашни ривожлантиришга ёрдам беради. Бошқа одамларнинг нуқтаи назарлари билан танишиш муҳимдир.

6. Илмий методлардан фойдаланиш: Тадқиқот усуллари ва статистикани қўллаш орқали маълумотларга объектив ёндашинг.

7. Рефлексия: Ойланг ва ўтган тажрибаларингиздан хулоса чиқаринг. Нима яхши бўлди? Нима ўзгариши керак эди?

8. Китоб мутолааси: Танқидий фикрлаш кўникмаларини ривожлантириш учун китоблар ўқиб, турли мавзуларда билим олиш муҳимдир.

9. Кейс тадқиқоти: Муаммоларнинг аниқ мисоллари (кейслари) орқали таҳлил қилиш танқидий фикрлашни яхшилайтиди.

Ушбу усулларни қўллаб-қувватлаб, танкидий фикрлаш қобилиятингизни ривожлантириши мумкин.

Танкидий фикрлашнинг асосий омиллари

Танкидий фикрлашни ривожлантиришда қуйидаги омиллар муҳимдир:

1. Ҳаққонийлик ва объективлик: Талабалар ҳар қандай масалага ёмон ёки яхши хулоса чиқаришдан олдин, унинг барча томонларини аниқ ва объектив кўриб чиқишлари керак.

2. Эътибор ва сабр: Танкидий фикрлаш талабалардан диққат ва сабр талаб қилади. Улар кўплаб манбаларни таҳлил қилиб, хулосаларни тўғри ва мантиқий равишда шакллантиришлари керак.

3. Муносабатлар ва ижтимоий эҳтиёжлар: Талабалар ўзгаларнинг фикрларини тўғри тушуниш ва ўз фикрларини рўйхатга олишни ўрганишлари муҳимдир. Бу, уларга таълим жараёнида эркин ва танқидий фикрлаш имконини беради.

Танкидий фикрлашни ривожлантиришдаги муаммолар

Танкидий фикрлашни ривожлантиришда қуйидаги муаммолар учраши мумкин:

1. Кўникма етказилишининг етишмаслиги: Оқув жараёнида талабаларга танкидий фикрлаш кўникмаларини жуда кам ўргатиш ёки уларнинг самарали тарзда амалга оширилиши мумкин эмас.

2. Ўқитиш услубининг пасайиши: Маъруза ва лекциялар кўпинча билимларни танқидий текширишга имкон бермайди. Оқув жараёнида интерактив усулларни қўллаш зарур.

3. Маънавий ва ахлоқий блоклар: Ба'зи талабалар танкидий фикрлашда душманлик ёки бир томонлама ёндашувларга йўл қўйишлари мумкин. Бу кўпинча қўрқув ва билимга ишонмаслик ҳиссидан келиб чиқади.

Хулоса

Танкидий фикрлаш талабаларнинг ривожланишида муҳим аҳамиятга эга. Бу қобилиятни ривожлантиришда ўқувчиларга муҳокама қилиш, масалаларни ҳал қилиш ва турли фикрлаш усулларини қўллаш орқали катта ёрдам кўрсатиш мумкин.

Талабаларнинг танкидий фикрлаш қобилияти, ўз навбатида, уларнинг профессионал ва шахсий ҳаётларида муваффақиятли бўлишларига хизмат қилади.

Фойданалилган адабийотлар:

1. Л. Г. Микушина, В. В. Гребенникова. (2021). "Танкидий фикрлашни ривожлантиришга оид ўқув методлари". Таълим ва психология.
2. Р. Я. Бартош, Н. И. Соловьёва. (2020). "Танкидий фикрлаш ва ўқитишнинг муҳим омиллари". Журнал педагогик тадқиқотлар.
3. А. Ш. Каримов. (2019). "Танкидий фикрлашни ривожлантиришдаги қийинчиликлар". Ўқувчи ва таълим.

